

Trosopplæring i en ny tid

En analyse av Plan for trosopplæring i lys av Laugeruds åndelig lengsel-strategi og Wilbers integrale tilnærming

Kristin Bugge Andersen

Fordypningsoppgave i teologi ved Teologisk fakultet
Vår 2016

Veileder: Kjetil Hafstad

UNIVERSITETET I OSLO

Trosopplæring i en ny tid

En analyse av Plan for trosopplæring i lys av Laugeruds åndelig lengsel-strategi og Wilbers integrale tilnærming

© Kristin Bugge Andersen

2016

Trosopplæring i en ny tid

Kristin Bugge Andersen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

I oppgaven utføres en analyse av *Plan for trosopplæring* med henblikk på hvorvidt den reflekterer «en ny tid». Planen analyseres i lys av hovedmomentene i Tore Laugeruds *åndelig lengsel*-strategi og Ken Wilbers integrale tilnærming til religion og spiritualitet.

Forord

Takk til min veileder Kjetil Hafstad for stor tålmodighet.

Takk til lille S og litt større A for liten tålmodighet.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Metode og formål	2
2	Å vekke og styrke kristen tro	4
2.1	I dåpen frir du oss fra syndens og dødens lov	4
2.2	Å bli hos Kristus.....	6
2.3	La oss gå sammen med ham/henne på troens vei!	8
2.4	Kirkens og trosopplæringens grunnleggende oppdrag.....	9
2.5	Samvirke mellom hjemmet og familien	10
3	Åndelig lengsel.....	12
3.1	Laugeruds utfordring til kirken	13
3.2	Antropologi og syndsforståelse	14
3.3	Spiritualitet og åndelighet	15
3.4	Misjonaritet.....	17
4	Integral tilnærming.....	19
4.1	Stadier og tilstander.....	20
4.2	8 perspektiver	21
4.3	Wilbers analyse av modernitetens konsekvenser	22
4.4	Ikke vitenskap, men inter-subjektivitet er religionens fiende	24
5	Barn og spiritualitet	25
5.1	Et eksempel: Økoteologi	26
5.2	Barns spirituelle selv og stemme.....	27
6	Hva deler vi?	29
6.1	Dåp og synd.....	30
6.2	Forholdet trosopplæring og misjon	31
6.3	Wilbers bidrag	32
6.4	Kirken og "det nye"	33
7	Konklusjon.....	35
	Litteraturliste	37

Kapittel 1: Innledning

Trosopplæringsplanen GUD GIR – VI DELER ble vedtatt av Kirkemøtet i 2009, og blir presentert av Den norske kirke som en kombinasjon av en rammeplan og et ressursdokument som skal stimulere arbeidet med å utvikle og gjennomføre lokale planer for trosopplæring. Som rammeplan blir innholdet i dokumentet et forankringssted for hele Den norske kirkes trosopplæring for døpte mellom 0-18 år.

Stortingets vedtak om en reform av dåpsopplæringen i Den norske kirke, *Trosopplæring i en ny tid*, ble fattet i 2003, og danner lovgrunnlag for den nye trosopplæringsplanens mål og omfang. I stortingsmeldingen blir det omtalt hvordan en nedgang i deltakelsen i kirkelivet blant barn og unge har skapt behov for en reform som kan fornye og styrke dåpsopplæringen. Det blir fremhevet at en fornying og styrking av dåpsopplæringen i kirken handler om å holde vedlike og utvikle Den norske kirke som en levende og åpen folkekirke for nye generasjoner.¹

Ti år før Den norske kirkes *Plan for trosopplæring* ble vedtatt, utga Kirkerådet betenkningen *Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid* (1999) som saksdokument til samme tema på Kirkemøtet. Betenkningen er forfattet av presten og teologen Tore Laugerud, og argumenterer for *en annerledes måte å være kirke* på i møte med den lengselen han identifiserer i vår tid. Betenkningens grep er, i følge Laugerud selv, å søke fornyelse av kirken som en misjonerende kirke gjennom kontemplativ spiritualitet.²

Den offentlige diskusjon i etterkant av Kirkemøtet ble preget av spørsmålet om det egentlig fantes en åndelig lengsel, hvor sterk den var og hva den var en lengsel etter. Laugerud har i en rekke artikler forsøkt å forsvare både betenkningens berettigelse, og fremfor alt dens grunmerkjennelse: *For at kirken skal kunne gi et svar på den åndelige lengsel i vår tid, må den forstå at dens primære kall ikke er et kall til en oppgave, men et kall til Gud. Det viktigste for kirken er ikke kvantiteten av dens aktiviteter, men kvaliteten av dens Gudsrelasjon.*³ Han holder i denne (teologiske) forbindelse frem viktigheten av å analysere kulturen, fordi Gud er til stede i og virker i og gjennom denne.

Ken Wilber er en interessant tenker av særlig en grunn: han forsøker å finne et navn på «den nye tiden». I Wilbers bok *Integral Spirituality* (2006) tar han sin «integrale tilnærming» med

---

¹ Regjeringen/St.meld.7 (2002-2003) *Trosopplæring i ei ny tid*.

² Laugerud. *Nødvendig at kirken reviderer sin antropologi*.

³ *Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid*. (1999) Kirkerådet, gjengitt i Laugerud: *Lengsel etter hva*

over i religionsfilosofien, for å utrede den «krisen» religion i dag står midt oppi og ovenfor. Siden religionenes død og religionenes tilbakekomst har vært hyppig omskiftende beskrivelser av virkeligheten etter at sekulariseringsbegrepet dukket opp i religionsfilosofien, er det usikkert om krise er det riktige ordet. «Krise» er heller ikke utgangspunktet for Wilbers tilgang. Han har med sin systematiske tilgang til samfunn og historie, en idé om at det er de store religionene som har det største potensialet til å hjelpe menneskeheten gjennom utfordringer som vi nå står overfor, slik som terror, det skarpe skillet mellom religion og vitenskap, og opplevelsen av mangelen på mening i tilværelsen, som igjen har store psykologiske og derav samfunnsøkonomiske konsekvenser.

I andre kapittel vil jeg beskrive og analysere trosopplæringsplanen med henblikk på spørsmålet om hvorvidt og hvordan trosopplæringsplanen reflekterer «en ny tid». I tredje kapittel vil jeg beskrive Laugeruds strategi for å møte «vår tid». I fjerde kapittel vil jeg presentere teoretikeren Ken Wilbers «integrale tilnærming» til religion og spiritualitet. I femte kapittel vil jeg presentere nyere forskning på barn og spiritualitet som jeg mener er relevant for perspektivene som Laugerud og Wilber indirekte utfordrer trosopplæringsplanen på, som så vil bli utlagt i kapittel seks. Kapittel sju består av en avsluttende konklusjon.

1.1 Metode og formål

I denne perspektivanalysen har jeg valgt å speile én aktuell prosess i vår tid, nemlig trosopplæringsreformen, i en annen aktuell prosess i vår tid, nemlig samtalen rundt *åndelig lengsel* i Den norske kirke. De er satt opp mot hverandre med bakgrunn i en undring over at den første prosessen tilsynelatende ikke reflekterer den andre i særlig høy grad. Wilbers filosofiske tilnærming er valgt for å representere en mulig del av en bro mellom de to prosessene. Nyere forskning på barn og spiritualitet, som benytter seg av naturvitenskapelig og samfunnsvitenskapelig metodologi, er i tråd med Wilbers oppfordring til integral tilnærming, som i øvrig er den teoretiske tilnærmingen jeg overordnet ønsker å benytte meg av. Hoder og kropper er materien som trosopplæringskonseptet skal utfoldes i, og denne materien kan det forskes på.

I oppgaven benyttes religionsfilosofiske og religionshistoriske tilnærminger via Laugeruds artikler. Å benytte seg av Laugeruds artikler som kilde til andre teorier er potensielt problematisk, men jeg har allikevel valgt å referere hans bruk av teorier, siden det er hans stemme inn i den norske konteksten som er det primære anliggende.

Å analysere *Plan for trosopplæring* med tanke på innhold, er muligvis urettferdig siden det ikke er så mye konkret innhold, men med sin uttalte funksjon som rammeplan og ressursdokument, er de valgene som blir tatt svært betydningsfulle, og legger føringer for det store og omfattende apparatet «trosopplæringen» i Den norske kirke.

Kapittel 2: Å vekke og styrke kristen tro

Analysen av trosopplæringsplanen GUD GIR – VI DELER vil ta utgangspunkt i språkbruk. Særlig språket som benyttes om **tro** og **dåp**, er det relevant å analysere for å vurdere virkelighetsorienteringen til Den norske kirke i «en ny tid». Det er ikke mye analyse av språkbruken som skal til, før man kommer i berøring med flere av teologiens hovedanliggender gjennom nærmere 2000 år. I dag er kunnskap tilgjengelig for oss alle på en ny måte gjennom informasjonsrevolusjonen, og mange religiøst og/eller spirituelt interesserte mennesker er godt orientert i teologihistorien, både den offisielle og den mer uoffisielle. I tillegg er samtiden formet av generasjoner hvor mange er kjent med opptil flere religiøse tradisjoner som er langt eldre enn 2000 år, og som oppleves relevant for deres liv både læremessig og gjennom praksiser, jamfør buddhisme, yoga, tao og naturreligion.

Formålet til *Plan for trosopplæring*⁴ (heretter PLF) er tydelig formulert:

Plan for trosopplæring i Den norske kirke har som formål å bidra til en systematisk og sammenhengende trosopplæring som

- vekker og styrker kristen tro*
- gir kjennskap til den treenige Gud*
- bidrar til kristen livstolkning og livsmestring*
- utfordrer til engasjement og deltakelse i kirke og samfunnsliv for alle døpte i alderen 0-18 år, uavhengig av funksjonsevne.*

Allerede i formålsparagrafen er det allikevel mulig å identifisere en rekke utfordringer som følge av uttrykkene *kristen tro* og *kristen livstolkning og livsmestring*. Hva er egentlig kristen tro? Hva er kristen livstolkning? Kristen livsmestring?

2.1 I dåpen frir du oss fra syndens og dødens lov

Utgangspunktet for trosopplæringen er, i følge PFT, dåpen. Tidligere var katekumenatet lagt til før dåpen, men med dagens praksis med barnedåp i løpet av første leveår, er trosopplæringen i de aller fleste tilfeller en post-dåp-affære. Men dåpstallene i Norge stuper.

---

⁴ Den norske kirke. *Plan for trosopplæring*.

Når vedtaket om trosopplæringsreform ble fattet i 2002 var oppslutningen rundt 80 prosent. I 2015 er den for første gang under 60 prosent.⁵

I 2009 ble en ny dåpsliturgi innført. Dåpsliturgien er et sentralt element i de fleste hovedgudstjenester i Den norske kirke. I tillegg er dåpen det første møtet mange nybakte foreldre til potensielle trosopplæringsdeltakere har med kirken. Deretter blir dåpen kommunisert som både trosopplæringsgrunn og som en sentral del av innholdet i trosopplæringen. Det er derfor nærliggende å analysere dåpsliturgien med tanke på kommunikasjon.

To sentrale anliggender i en kommunikasjonsanalyse er hvordan dåpsliturgien fortolker kristen lære og hvordan dåpsliturgien speiler noe gjenkjennelig i de som skal bruke denne liturgiens egne livserfaringer. Jeg har valgt å analysere 3 elementer med tanke på det siste.

*I dåpen frir du oss fra syndens og dødens lov...*⁶ Syndens lov kan være gjenkjennelig for mange, men synd er et belastet ord i norsk kirkehistorisk sammenheng og trenger ofte en særbehandling for å kommunisere godt. Dødens lov er for det meste i takt med grunnleggende livserfaringer, men befrielse fra den i (barne-)dåpen er ikke det. Befrielse fra syndens lov i (barne-)dåpen slik denne loven kan være gjenkjennelig for (det moderne) mennesket, er også underlagt store kommunikasjonsutfordringer. Det liturgiske språket har en åndelig dimensjon som innebærer å peke mot noe større enn det som bare «er». Nettopp derfor er det viktig at det som er større enn det som bare «er», blir synlig for menneskene.

*I dåpens vann renses du oss ved ditt ord fra all synd...*⁷ Elementet vann og dets rensende effekt, er et gjenkjennelig bilde for de fleste. «Ved ditt ord» kan kanskje oppleves som upresist og internt. Det er en tradisjonsrik formulering, men vi lever i et samfunn hvor mye av liturgitradisjonen er i ferd med å utviskes. 'Å bli renses fra all synd' er i tråd med dåpsteologien i Den norske kirke, men det kan være grunn til å spørre seg om ikke Nicenums «syndenes forlatelse» er et bedre ordvalg? Er ikke å bli renses fra all synds *skyld* er noe annet enn å bli renses fra *all synd*?

---

⁵ https://ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/kirke_kostra

⁶ Kirkerådet. *Gudstjeneste for Den norske kirke, 3.23 Ordning for dåp*, Bønn ved døpefonten

⁷ Ibid.

*Den allmechtige Gud har nå gitt deg sin hellige Ånd, gjort deg til sitt barn..*⁸. Denne omformuleringen fra det omstridte 'gjort til Guds barn' til 'gjort deg til sitt barn', er fortsatt en kommunikasjonsmessig utfordring. Det er en nødvendighet at man innenfor kirken spør seg selv, og gjerne også noen utenfor, om dette er et språk som speiler noe som helst av livsforståelsen til de menneskene som inviteres inn til å døpe barna sine i Den norske kirke i dag. Mange kjenner nå gud fra andre sammenhenger enn den kristne tradisjonen. Hvordan blir man da guds barn ved dåpen? Var ikke barnet mitt guds barn fra starten? Her trengs det om ikke annet noen forklaringer.

Men forklaringene er det ikke plass til i liturgien, og spørsmålet er om de i det hele tatt kommer. «Mysteriet dåpen» er et hovedbudskap i kommunikasjonen om dåp i trosopplæringsplanen. *Troen på den treenige Gud har blitt overlevert ved dåp til Faderens, Sønnens og Den hellige ånds navn fra generasjon til generasjon. I dåpen gjør Gud oss til sine barn.* (Plan for trosopplæring: 5-6) Her er det flere utfordringer, men at trosopplæringsplanen ubekymret gjengir en av de mest omstridte elementene i dåpsliturgien som var det en selvfølgelighet, er den største. I en situasjonen der liturgien virkelig trenger forklaringer, kan trosopplæringen komme til sin rett. Det ironiske er at forklaringene finnes, og at de etter min mening er mange nok og gode nok, men de er ikke kommunisert på en måte som er med på å åpne dåpsliturgien for folks erfaringer, siden både oppslutningen om dåp, og i øvrig presters oppslutning om dåpsliturgien, synker.⁹

2.2 Å bli hos Kristus¹⁰

Allerede januar 2017, skal et forslag til endret dåpsliturgi til behandling i Kirkemøtet. Bakgrunnen er i følge saksdokumentene fra Kirkerådet at *mange har gitt uttrykk for at Ordning for dåp i hovedgudstjenesten fra 2011 ikke fungerer godt.*¹¹ Det står videre at det påpekes at den er for tung og gjentakende, for ordrik, for lang og at flere av formuleringene ikke kommuniserer godt. Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) har utformet et revidert forslag som, i følge Kirkerådet, ikke innebærer en endret dåpsliturgi, men språklige og regimessige

---

⁸ Ibid., 3.25 *Ordning for dåp*, Dåpshandlingen

⁹ <http://www.vl.no/nyhet/prester-skroter-ny-dapsliturgi-1.383307>

¹⁰ Forslag i Kirkerådet. *Revisjon av dåpsliturgien.*, s.8

¹¹ Kirkerådet. *Revisjon av dåpsliturgien.*, s. 1

endringer som svarer på de innvendinger som er kommet frem i den offentlige debatten og i andre former for erfaringsinnhenting.

I det reviderte forslaget til dåpsliturgi er det gjort mange endringer som etter Kirkerådets eget utsagn er basert på erfaringer. I det nye forslaget reflekteres blant annet dette i hvordan de innledende ordene om hva dåpen gir, blir foreslått å kunne «kommunisere bedre når de inngår som del av en bønn, enn ved å være en tiltale til dåpsfølget og andre med forklaring om dåpen». ¹² Denne tankemåten, og også den snarlige revisjonen på bakgrunn av erfaringer ute i gudstjenestevirkeligheten, er lovende med tanke på reformarbeid i Den norske kirke. Det er ikke en forutsigbar tid å være hverken gudstjenestedeltaker eller i tjeneste for kirken i, med stadige reformer og liturgiendringer. Til tross for dette, kommuniserer kirken at den lytter. Det er åpnet opp for dialog på en annen måte en tidligere.

I det reviderte forslaget til dåpsliturgi er det et sentralt punkt som er endret og som åpner opp for spørsmålet om forholdet mellom dåpsliturgien og trosopplæringsplanen. I det reviderte forslaget foreslås fadderformaningen endret fra «*å vise omsorg for henne/ham/dem, be for henne/ham dem, lære henne/ham/dem selv å be og hjelpe henne/ham/dem til å bruke Guds ord og delta i den hellige nattverd, så hun/han/de kan leve og vokse i den kristne tro*» til «*å vise omsorg for henne/ham/dem, be for henne/ham dem, **hjelp** henne/ham/dem til selv å be, **kjenne Guds ord** og delta i den hellige nattverd, så hun/han/de kan **bli hos Kristus når hun/han/de vokser opp***». ¹³

I forbindelse med det reviderte forslaget hvor det altså foreslås en endring, kommenteres det samtidig at den gjeldende fadderformaning gir en tettere tilknytning til kirkens trosopplæring, og at dette kan tale for å beholde 2011-formuleringen. Dette kan tolkes som et indirekte tegn på at det er innholdsmessige utfordringer med tanke på samsvar. Hva kan disse utfordringene tenkes å være?

Det er som et argument for bevaring av 2011-formuleringen, vist til det bibelske grunnlaget for at den døptes liv kan beskrives som å 'leve og vokse i tro'. ¹⁴ Er det ikke i denne argumentasjonen oversett to viktige punkter? 1. Bibelsk dåp var ikke barnedåp. 2. Beskrivelse av den døptes liv, og en formaning til fadderne, er ikke det samme. Om ikke annet er det her en *missing-link* som omhandler spenningene i forholdet mellom levd liv og den kristne tro

---

¹² Ibid., s. 5

¹³ Ibid., s. 8

¹⁴ Ibid., s. 8

som noe gitt. I trosopplæringsplanen står det at troen blir gitt ved dåp, og det er også dette som reflekteres i «leve og vokse i den kristne tro». «Å bli hos Kristus» kommuniserer derimot mer direkte inn mot den døptes gudsforhold, og ikke mot «den kristne troen» som noe gitt.

2.3 La oss gå sammen med henne/ham på troens vei!

Oppfordringen over er med i liturgiforslaget som Presteforeningens i sin høringsuttalelse til 2011-liturgien ønsket å bevare, men som ikke ble tatt med i den «endelige» liturgien.¹⁵

I trosopplæringsplanen blir fremhevet at det er viktig å legge til rette for at barn gjennom trosopplæringen kan prøve ut sine tanker. Det som mangler er forståelsen av at barn ikke uten videre bør oppfordres til «å tolke livet sitt i lys av den kristne tro». Likeledes er oppfordringen, eller rettere sagt spørsmålet, i dåpsliturgien om man vil *oppdra* barnet «til et liv i den kristne forsakelse og tro?» et utfordrende element. Det man vil unngå, er å tilby «den kristne tro» som om dette er et ferdig produkt og en pakkelsning man kan kjøpe på trosopplæringstiltak. Vi som er voksne i dag vet ikke hva «den kristne tro» er og kan være, eller ikke være, for et barn som møter kirka og forhåpentligvis Kristus i det 21. århundre. Derfor kan formuleringer av typen «oppdra i den kristne tro» med fordel byttes ut med «gå sammen med på troens vei» eller lignende.

2.4 Kirkens og trosopplæringens grunnleggende oppdrag

I følge trosopplæringsplanen er kirkens grunnleggende oppdrag å gjøre til disipler ved å døpe og lære å holde alt Jesus har befalt.¹⁶ Dette har lik ordlyd som den uttalte hovedoppgaven trosopplæringen senere i dokumentet, nemlig å lære *å holde alt det Jesus har befalt*.¹⁷ Kirkesynet er på ingen måte kontroversielt, heller tradisjonelt, men det har åpenbare kommunikasjonsutfordringer. Oppdraget utfordrer fremfor alt til tjeneste, ved å fremheve hvordan kirka kan *gjøre til* og at det er sentralt å *lære å holde alt Jesus har befalt*. På siden før er det omtalt hvordan trossamfunnene i dag, sammen med familien, ansvar for *opplæringen av sine medlemmer*.¹⁸ Kirkens oppdrag i relasjon til gudsforholdet, er ikke nevnt.

Litt lengere ut i trosopplæringsplanen blir det satt fokus på hvordan *Bibelens fortelling fra skapelse til gjenskapelse er en grunnfortelling i den kristne kulturen og har en vesentlig plass*

---

¹⁵ <http://www.prest.no/wp-content/uploads/sites/2/2011/03/H%C3%B8ringsuttalelse-nyd%C3%A5psliturgi.pdf>

¹⁶ Den norske kirke. *Plan for trosopplæring* (PFT), s. 4

¹⁷ Ibid, s. 13

¹⁸ Ibid, s. 3

*i allmennkulturen, i språket og i alle kunststartene.*¹⁹ Dette er et viktig poeng som dessverre er vanskelig å gjenfinne ellers i planen. Når det ikke blir lagt mer vekt på dette enn et enkelt utsagn i planen, legger det trolig føringer for hvordan dette blir vektlagt i trosopplæring i praksis. Ikke å gi mer plass til det at den kristne kulturen har en *vesentlig plass* i allmennkulturen, bidrar til å skape en skarpere avgrensning mellom den kristne kulturen og allmennkulturen enn det kanskje er grunnlag for.

Det er også omtalt hvordan forvaltningen av kirkens tradisjons- og kulturarv i møte med stadig nye tider og mennesker, er en sentral oppgave for trosopplæringen.²⁰ Hvorfor er det ingen utdypning av denne oppgaven og utfordringene denne oppgaven innebærer? Særlig med en et bakenforliggende vedtak som har fått navnet *Trosopplæring i en ny tid*, kunne utsagn som *forvaltning i møte med stadig nye tider* med fordel ha vært utdypet. Likeledes er utsagnet på s. 7 om at *trosopplæring skjer i møter mellom mennesker og i menneskers møter med den treenige Gud*, heller ikke problematisert med «ny tid» som bakteppe. Uten problematisering kan man tolke det dit hen at planen definerer trosopplæring som en utelukkende indrekirkelig prosess. Er trosopplæring det?

2.5 Samvirke mellom hjemmet og familien

*Markering av helg og høytider, kirkeår og livsriter utgjør en stor og rik ressurs for trosopplæringen, både i hjemmet og i menighetens fellesskap. Slike feiringer gir god anledning til å praktisere tro og formidle trosinnhold.*²¹

Som et resultat av tenkningen om gudstjenesten i seg selv som en trosopplæringsressurs, er flere trosopplæringstiltakene ute i menighetene tilknyttet gudstjenesten. Med dette følger den naturlige konsekvensen at gudstjenester fylles opp av foreldre som følger barna sine til kirka. Dette er det som utgangspunkt ikke noe kritikkverdige ved, men det er viktig at de voksne som kommer til kirka disse søndagene blir møtt. Trosopplæringsplanen fremhever ved flere anledninger, og i et eget kapittel, at trosopplæring er et samvirke mellom hjemme og familien. Når familien så kommer i kirka, og særlig om de ikke er der så mye ellers, er det avgjørende for et «samvirke» at også deres liv og erfaring blir møtt i gudstjenesten. Kirka har i hovedgudstjenesten søndag formiddag en særlig mulighet til å være et sted for et fellesskap på tvers av alder, kjønn og sosiale kategorier.

---

¹⁹ Ibid, s.9

²⁰ Ibid., s. 9

²¹ Ibid, s. 9

Vi kan tenke oss et nokså gjennomsnittlig foreldrepar anno 2016 på søndagens hovedgudstjeneste for første gang siden de selv var konfirmanter, fordi deres lille Maja ville bli med venninnen Johanne på Tårnagethelg. Lille Maja er ikke døpt, men foreldrene er selv fortsatt medlemmer av kirka. De møttes på folkehøyskole, har reist litt sammen i India og Sør-Amerika, og jobber begge to i skolen. Hun går på yoga, han driver med zen-meditasjon. De er interesserte i spiritualitet, men finner seg ikke helt til rette i ny-åndelige kretser. De kjenner noe til kristen mystikk og er ikke avvisende overfor kirka, men heller ikke begeistret.

Vi kan tenke oss et gjennomsnittlig foreldrepar til. Foreldrene til Johanne lot henne bli døpt for 8 år siden, og de går innimellom i kirka sammen med henne og lillebroren Markus. De synes det er hyggelig å møte andre familier i kirka. De betegner seg selv som kristne, men dette er sjelden noe de snakker høyt om. Hun jobber som sosionom på et flyktningmottak og han er allmenlege. De blir daglig konfrontert med et stort religiøst mangfold, og lengter etter å forstå sin kristne tro bedre. De snakker ikke så mye med hverandre om tro.

På trosopplæringsgudstjenesten møter disse to familiene følgende kritiske elementer: først en dåpsliturgi som selv presten statistisk sett også har et ambivalent forhold til. Så følger trosbekjennelsen, som potensielt er totalt fremmed for den ene familien, og litt uforståelig for den andre. Forhåpentligvis møter de en kontekstuell preken, men den er med stor sannsynlighet fylt opp med forkynnelse sterkt forankret i trosopplæringsplanen. Poenget er at hvis trosopplæringsplanens mål om «samvirke med hjemmet og familien»²² skal fungere, må trosopplæringen også treffe de voksne. Det er i forlengelsen av den økte satsningen på trosopplæring en reell konsekvens at det er ved trosopplæringstiltak knyttet til gudstjeneste at bredden av voksne trekkes til kirka. Da bør de bli møtt, hvis de er tenkt som reelle samarbeidspartnere i trosopplæringen.

2.6 Trosartiklene i trosopplæringen

Hvordan ser en forkynnelse «sterk forankret i trosopplæringsplanen» ut? Under overskriften *Trosopplæringens innhold* er det i rubrikken *Kirkens tro og tradisjon* fokusert på hver av de tre trosartiklene.

---

²² Den norske kirke, *Plan for trosopplæring* s.27

Under underoverskriften *1.trosartikkel* er Gud omtalt som menneskets, himmelens og jordens skaper. Gud skaper mennesket, jordet og universet og har omsorg for skaperverket, står det videre. I trosopplæringen skal barn og unge arbeide med hva dette innebærer, samt forvalteransvar, glede og takknemlighet over skaperverket, menneskeverd og menneskesyn og det ondes problem. Det er ikke nevnt noe om Guds nærvær i det skapte. Dette indikerer et skapelsesteologisk fokus i trosopplæringen som først og fremst er systematisk, og ikke i noen særlig grad legger opp til *erfaring* av Gud som skaper.

Under underoverskriften *2.trosartikkel* er det mest bemerkelsesverdige at det kun er Jesus som er nevnt, og ikke Jesus Kristus. I trosopplæringen skal barn og unge bli kjent med Jesus som venn, frelser og Herre. Valget med et ensidig fokus på Jesus, legger føringer som begrenser muligheten for å la Kristusmystikk være en mer naturlig del i formidlingen av *2.trosartikkel*. Det står at Jesus møter og elsker mennesker, og åpenbarer Guds gode vilje, begge i presens, og det er teologisk interessant at Kristus ikke blir nevnt som en del av dette bildet.

Under underoverskriften *3.trosartikkel* står det at barn og unge skal bli kjent med hvordan Den hellige ånd leder inn i kirken og frelsen. Under denne underoverskriften står også punktet «synd og omvendelse, bekjennelse og tilgivelse». Hele rubrikken kalt *Trosopplærings innhold* er lagt frem i stikkordsform, så teologiske overveielser er ikke utlagt. Plasseringen kan tolkes dit hen at synd og omvendelse, bekjennelse og tilgivelse fortrinnsvis er knyttet til dåpen og Den hellige ånds gave i dåpen.

Kapittel 3: Åndelig lengsel

*"I dag opplever flere og flere at vi lever i en kosmisk katedral og at vi er åndelige skapninger med en het lengsel etter helhet, helbredelse og etter å kunne hengi oss til livet".*²³

Dette er ikke den gudstroen vi har lært å kjenne gjennom våre teologistudier og våre liv i menigheter og bedehus, poengterer Laugerud treffende nok. Langt derifra. Den plasserer seg også et godt stykke unna språket om «den kristne troen» som det blir fremlagt i trosopplæringsplanen. Gudstroen som den kommer til uttrykk «i den kosmiske katedralen» er ikke nødvendigvis kristen og tar ikke nødvendigvis veien til kirken, skriver Laugerud, men det er heller ikke slik at den bestemt går i andre retninger. Den er et uttrykk for at vi står i en situasjon hvor religiøsiteten er frisatt, mener Laugerud.²⁴

Harry Månshus skrev for 15 år siden en viktig bok som han kalte *Den kosmiske katedralen*. Tittelen spiller på de store endringene i vår tid, hvor globaliseringen river menneskene ut av de nedarvede sammenhengene og kaster dem ut i en «kosmisk katedral», der alle slags religiøse og åndelige ideer og praksiser flyter omkring, fritt tilgjengelig for alle.²⁵

Religionssosiologene er ikke helt enige om hva som egentlig foregår i vår tid, og statistikkene gir heller ingen entydige svar. Andelen som oppgir at de tror på Gud, går ned, mens tallene på de som betegner seg som religiøse er relativt stabile. Deltakelse i gudstjenester og deltakelse i dåp er av de få statistiske variablene i som viser en helt tydelig nedgang.²⁶ Sekulariseringsteoretikerne er uenige i tolkningen av bildet. Noen mener at sekulariseringen bare øker, noen mener det skjer en forflytning, og andre igjen mener det er en resakraliseringprosess på gang.

Når empirisk forskning ikke kan gi oss tydelige svar, åpnes muligheten for kulturanalyser som ikke bare er kvantitative og distanserte. Dette har Laugerud benyttet seg av, og identifiserte i sin betenkning til Kirkemøtet i 1999 en *åndelig lengsel* i samfunnet. Han oppgir ordvalget til å være gjennomtenkt. Lengselsbegrepet ble valgt på grunn av sin åpnende og dynamiske karakter, og valget av adjektivet *åndelig* kom fra et ønske om å kommunisere med tidens «ny-åndelighet». Men med begrepet «åndelige lengsler» mente han i følge artikkelen *Lengsel etter hva*, simpelthen menneskets dypeste eksistensielle lengsler.

---

²³ Harry Månshus: *Den kosmiske katedralen*, gjengitt i Laugerud: *Lengsel etter hva*

²⁴ Laugerud: *Lengsel etter hva*

²⁵ Harry Månshus: *Den kosmiske katedralen*, gjengitt i Laugerud: *Lengsel etter hva*

²⁶ SSB: <http://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/attachment/164168?ts=144de41b4e0>

3.1 Laugeruds utfordring til kirken

Er kirken i stand til å veilede mennesker på en måte som kan skape interesse for kristen tro i et multikulturelt og multireligiøst samfunn? spør Laugerud i artikkelen *40 år med nyåndelighet*, og et slikt spørsmål adresserer indirekte også trosopplæringsplanens anliggende.

Hvordan ser det multikulturelle og multireligiøse Norge ut? I følge Laugeruds analyse står vi midt oppe i en bemerkelsesverdig tilbakekomst av religion og åndelighet - tydeligst i kultur og næringsliv og på individplanet, men også i samfunnet og i den offentlige debatt. Han ser en vitalisering av det religiøse, gjennom innvandring, sterke ny-åndelige strømninger og ved at nye, kristne spiritualitetsbevegelser oppstår. Skillelinjene mellom bevegelsene er karakteristisk postmoderne: flytende, overlappende og åpne. Sosiologene er som nevnt uenige om forståelsen av bildet, men Laugerud er klar i sin sak. Tiden vi lever i er *en mulighetenes tid for kirken*, i følge Laugerud, og derfor må kirken kjenne sin besøkestid og gi et tilsvaer.²⁷

Laugerud argumenter på bakgrunn av denne situasjonsanalysen for at ny-åndeligheten, som samtidsreligiøsitet, utfordrer kirken til å åpne et mye større rom for det intuitive og det mysteriøse. Det han først og fremst etterlyser i denne forbindelse er en dialog med erfaringen.

Han lener seg på biskop Martin Lønnebos bok om religionens språk, hvor *erfaringens språk* blir trukket frem som det viktigste blant de enhetsskapende fire, nemlig liturgi, handling og erfaringens og avledet av de tre første, lærens språk.²⁸ Laugerud mener at i vår egen kirkelige situasjon var «erfaring» et forsømt tema i teologien i store deler av forrige århundre. I følge Laugerud ble dogmatikken og den kristne forkynnelsen bestemt som utenfor og uavhengig av erfaringen.

Ny-åndelige bevegelser og forståelsesformer vinner tilslutning fordi de fremstår som attraktive fordi de uttrykker noe som svarer til postmoderne menneskers selvopplevelse og erfaringer, mener Laugerud. Dette er på samme måte som Luthers forståelse av synd og nåde fremsto som attraktive i sin tid. Frihet og individualitet er verdier i ny-åndelige bevegelser som står godt til at verden i dag fremstår som mindre hierarkisk, og balanseres med vår tids store oppdagelse: økologien, at alt i tilværelsen henger sammen med noe annet. Laugerud argumenterer for en rekke sider ved teologien, som det er avgjørende å tydeliggjøre, for ikke å

---

²⁷ Laugerud: *40 år med nyåndelighet*

²⁸ Lønnebo, gjengitt i Laugerud: *40 år med nyåndelighet*

ta avstand fra det som fremstår som viktig og avgjørende i menneskers livserfaring.

3.2 Antropologi og syndsforståelse

Betenkningen *Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid*, er blitt kritisert for sin antropologi, blant annet av Torleiv Austad. I en respons på Austads analyse av betenkningen, utreder Laugerud sin antropologiske tenkning i artiklene *Nødvendig at kirken reviderer sin antropologi* og *Nødvendig å knytte an til menneskets åpenhet for Gud*.

Når Laugerud møter utsagn av typen ”mennesket har en syndig natur”, mener han at det ikke bare skjer en underkommunikasjon, men en fatal feilkommunikasjon som underkjenner menneskets guddommelige natur. Han ser synden som sekundær, fordi den ikke er menneskets natur, men menneskets snylting på sine relasjoner - til Gud, til andre mennesker og til naturen. Når mennesket snylter, da går sammenhengene i stykker (synd/sønder/sund) med de konsekvenser det får inn i verdens liv.²⁹

Laugerud understreker hvordan han mener at mennesket trenger like mye i dag som til alle tider hjelp til å komme fri fra ”syndens lov” i deres liv. Det viktige for han er at kirken ikke bruker et språk som er kontraproduktivt. Laugerud viser hvordan ørkenfedrene tok kampen mot synden på alvor. For dem var den dypeste og egentlige synden forakten; å dømme nesten som besudlet, å stenge Guds kjærlighet fra mennesket. Ørkenfedrene fant en dyp sammenheng mellom ”døde det jordiske” og ”la oss oppfylle av Ånden”, som korresponderer med en syndsforståelse som erkjenner at synden speiler noe opprinnelig godt, i følge Laugerud.³⁰ Synden er ikke ”tvers igjennom negativ”, og en slik holdning åpner for forakten av nesten, og for selvforakten.

I følge Laugerud tar synden tak i menneskets gode tilbøyeligheter og bøyer dem mot egoet. I overensstemmelse med dette er frelsen ikke ”å bryte lastene i stykker”, men å ”frigjøre menneskets tilbøyeligheter” fra egoet. Dette skjer, i kristen livstolkning, når vi vender oss til Gud og lar oss oppfylle av Ånden. En spiritualitet som vil bryte lastene i stykker risikerer å ende i forakten for skapelsen, påstår Laugerud. Hans egen situasjonsanalyse er at mange mennesker intuitivt hører en ”forakt for skapelsen” i kirkens og de kristnes tale om mennesket. Dette er grunnen til at de holder de seg unna, eller alternativt søker i ny-åndelige

---

²⁹ Laugerud: *Nødvendig at kirken reviderer sin antropologi*

³⁰ Ibid.

kilder og miljøer, der mange finner et budskap eller en praksis som hjelper dem mot forakten og selvforakten.³¹

Laugerud påpeker også det problemet i den lutherske tradisjonen at menneskets samspill med Gud i helligjørelsen, har blitt liggende i skyggen av frelsesforkynnelsen. Derfor mener han vi trenger et teologisk oppgjør om *helligjørelsen*. Den norske kirke sliter i følge Laugerud med ettervirkningene av en forkynnelse som verken har hatt skaperen eller helliggjøreren med i betraktningen på samme måte som frelseren.

Han holder frem at spørsmålet om hvordan vi skal forstå forholdet mellom vår vilje og Guds vilje, henger nøye sammen med spørsmålet om hvordan vi skal forstå selvet. Det er ikke lett å se positivt på selvet i en tradisjon som har satt selv-oppofrelse og selv-fornektelse som kristne dyder. Men han trekker frem Ignasius' utsagn om at *hvis vi virkelig får øye på det vi ønsker av hjertet, våre dypeste lengsler, da er vi i kontakt med Guds vilje*, og som også rommes i Augustins bønn: ”Herre, at jeg må kjenne deg, at jeg må kjenne meg selv”.

Utfra kristen skapertro må også dialogen med det skapte betraktes som en kilde til innsikt, i følge Laugerud. Gud virker i hele virkeligheten. Teologien utfordres i dag til å styrke dialogen med alminnelige menneskers livserfaringer gjennom å åpne for samfunnsvitenskapene. Når mennesket lytter til naturen, kan den fortelle oss noe om Gud, om mennesket og om den store, felles livssammenheng. Dette er også en viktig dialog.

Fordi vår innsikt formes av erfaringene vi gjør i våre relasjoner, vil teologi alltid være en funksjon av ulike betingelser som finnes i samtidens kultur og samfunn. Laugerud mener at den tidens preg av subjektet innebærer at en teologi som ikke kommer til rette med allmenne livserfaringer risikerer å miste sin relevans og bli uaktuell.

3.3 Spiritualitet/åndelighet

Selve ordet spiritualitet indikerer at det er relatert til mennesket som åndsvesen. Begrepet har sitt opphav i den kristne tradisjonen, men brukes i dag også om og i andre religiøse tradisjoner, og som et uttrykk for subjektiv åndelighet. I kristen antropologi forstås mennesket som en helhetlig og unik skapning av kropp, sjel og ånd.³² Spiritualitet er både personlig og felles i en kristen

---

³¹ Ibid.

³² Wilfrid Stinissen, gjengitt i Laugerud: *Lengsel etter hva*

kontekst. På den ene siden er et menneskes spiritualitet gitt i skapelsen, men skapelse er samtidig en pågående prosess med et fellesskapslikte, som gjør spiritualiteten dynamisk.

Laugerud forteller om at han i møte med ny-åndelige og mennesker som tilhører andre religiøse tradisjoner er blitt fortalt om spesielle åndelige erfaringer. I følge ham er det liten tvil om at mange av dem opplever ekte åpenbaringer.³³ Lengselen får dem til å søke, men det er ikke alltid de finner veien. Han mener det er et behov for kristne som tar deres erfaringer på alvor og som kan vise vei i et ukjent landskap.

Laugerud presiserer at han ikke mener at det er ”fullt mulig for mennesket gjennom sin lengsel etter Gud å finne ham”, som han er blitt anklaget av Austad for.³⁴ Han tror derimot det er fullt mulig for Gud å bruke alle menneskers lengsel som et redskap til å føre dem nærmere ham. Han presiserer at han heller ikke mener at det er ”den åndelige lengsel som er selve drivkraften i skaperverket og i frelsesverket”, men han kan godt stå inne for «Guds lengsel etter mennesket som drivkraften i skaperverket og i frelsesverket». Laugerud peker på en Gud som opphavsmann og fullender av alle ting, men at bønnens erfaring er at Gud handler i kommunikasjon og samspill med mennesket.

Månshus argumenterer for at det i dag ikke minst er eksistensielle kriser, sterke erfaringer i terapi og intensive opplevelser av andre bevissthetstilstander som har ført millioner av mennesker i Vesten inn i ny-åndeligheten.³⁵ Akutte eksistensielle kriser sprenger våre rammer for tolkning av livet og virkeligheten, og tvinger fram et oppbrudd og nyorientering, i følge Laugerud. Når det indre orienteringskartet vi har fått gjennom vår kultur ikke stemmer lenger, blir behovet for å finne mening akutt. De miljøene som virker tiltrekkende i en slik situasjon, er de som byr på trygghet, respekt og en tolkning av den åndelige virkeligheten som har trengt seg på. Laugerud ønsker at kirken skal oppleves som relevant for disse menneskene, men mener at for å gjøre det må den ta opp i seg deres erfaringsvirkelighet. Han erkjenner at dette noen ganger vil handle om å ta del i en undring, mens andre ganger vil erfaringene som blir delt ha likhetstrekk med erfaringer vi gjenkjenner fra kirkens tradisjon, eller som vi selv har gjort i en atmosfære av bønn og meditasjon. Dette kan være erfaringer den kristne tradisjonen vil kalle Gudserfaringer, og da kan kirken bidra med å gi hjelp til tolkning.

---

³³ Laugerud: *Nødvendig å knytte an til menneskets åpenhet for Gud*

³⁴ Ibid.

³⁵ Månshus gjengitt i Laugerud: *Nødvendig å knytte an til menneskets åpenhet for Gud*

3.4 Misjonalitet

Laugerud argumenter for en misjonerende kirke, som henger sammen med det han selv betegner som en offensiv strategi i møte med ny-åndelighet og det religiøse mangfoldet i samfunnet. Han refererer tilbake i tid til den tiden når ”alle” var troende. I en slik kontekst, var det ikke nødvendig for folk flest å bygge troen sin på kritisk refleksjon over egne erfaringer, men troen ble tatt for gitt. Når kristen tro nå er en mulighet blant mange, må vi gjøre erfaringene selv. På denne måten blir teologien med indre nødvendighet ledet tilbake til religiøse erfaringer som sitt eksistensgrunnlag, i følge Laugerud.³⁶

Laugerud mener kirken for lenge har holdt seg ensidig til saksformidling, det vil si formidling av «den kristne tro». Dette er viktig, påpeker Laugerud, men dersom man skal skape interesse for og oppslutning om kristen tro i vår tid, må man også kunne ”røre ved folk”, og da som i betydning *berøre deres lengsler og erfaringer*.

Han skiller mellom to hovedstrategier i møte med religiøst mangfold. Den ene er en *undervisende og apologetisk forsvarsstrategi* som primært er opptatt av å *verne om den kristne tro og lære*. Laugerud ønsker å minne om at den egentlige apologetiske oppgaven er offensiv, ved å uttrykke egen tro på en slik måte at den blir forstått og respektert av de som ikke deler den. Den andre strategien, som Laugerud står inne for, er en *offensiv strategi*. I tillit til evangeliets iboende kraft, mener Laugerud at man kan velge å *la seg endre i møte og søke å vinne*.³⁷

Han bygger sin argumentasjon for den offensive strategien på Det nye testamentes hellighetsforståelse. I NT mener han vi møter hellighet som ikke fremstår som en passiv kvalitet som skal bevares og beskyttes mot flekker, men derimot *offensiv hellighet* og *smittende renhet*. Laugerud ønsker at kirka skal representere en hellighet som er ekspansiv, misjonerende og universalistisk. Han trekker frem Jesus som forbilde, som ubekymret og som en som søker programmatisk kontakt og fellesskap med urene. Jesu sendelse og kirkens misjon har alltid vært å *være og virke i mellomrommet*. Hvis kirken ikke våger dette i vår tid, dør den, hevder Laugerud.³⁸

Betenkningen *Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tids* fokuserer på de åndelige kildene som ligger i kirkens *kontemplative* tradisjon og utfordrer til å fornye en disiplinert *bønnepraksis*

---

³⁶ Laugerud: *40 år med nyåndelighet*

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

og åndelig veiledning. Laugerud mener kirken sikkert kan eksistere lenge som et tomt skall, men at det bare vil blåse liv i den når troen får kraft til å *forme enkeltmenneskenes tilværelse*.

Søkende mennesker som har vært på vandring i det religiøse mangfoldet og kommer til kirken, har ikke noe behov å høre de institusjonelle svarene, mener Laugerud. De vil til røttene, og de vil høre om urkirkens kristendom, om ørkenfedrene og om mystikkens tradisjoner for stillhet og bønn. Mennesker som kommer slik, med dype erfaringer fra andre religiøse tradisjoner, vil ofte ha bruk for dyptgående og langvarig veiledning i møtet med den kristne tro. Laugerud støtter pave Benedikt den XVI's oppgjør med religiøs relativisme i boken *Jesus fra Nazaret*³⁹, hvor han hevder at hvis hver skal finne frelse for seg, står vi igjen med et merkelig gudsbilde og forestilling om menneskets rette vei. Veien er for alle i Laugeruds misjonsperspektiv.

---

³⁹ Pave Benedikt den XVI, *Jesus fra Nazaret*, gjengitt i Laugerud: *40 år med nyåndelighet*

Kapittel 4: Integral tilnærming

«Integral tilnærming» som den er presentert først og fremst av Ken Wilber, har i gjennom noen tiår blitt både omfavnet og avvist av forskjellige forskningsområder. Integral tilnærmings uttalte mål er å integrere elementer fra pre-moderniteten, moderniteten og postmodernitetens strømninger i menneskehetens selvforståelse.⁴⁰ Tilnærmingens store styrke er hvordan den gir et perspektiv på både kulturen og det kollektive verdensbildet etter postmodernismen. På denne måten er tilnærmingen en profeti så vel som et forsøk på lede an i retning fremtiden. Wilber selv hevder «integral tenkning» allerede «er her», men behøver manifestering. Wilber inviterer i sin bok *Integral Spirituality* (2006) til å tenke integralt i møte med de utfordringene religion og spiritualitet står overfor i vår tid.

Integral tilnærmings metodologi bygger på et kart over bevisstheten, men kartet blir ofte misforstått som et kart. Siden kartet er basert på en teori om bevissthetsutvikling oppretter den et hierarki, eller i Wilbers terminologi et «holarki», dvs. et hierarki hvor alle delene er gjensidig avhengige av hverandre. Wilber selv mener mange kritikere ikke er villige til å se at hans bevissthetskart er et kart, og ikke selve landskapet. Det «nye-« med integral tenkning, er at det ikke er i opposisjon, ikke fordømmende overfor eller ukritisk adoptiv av noe fra fortiden. «Integraliteten» ligger i å søke å ta opp i seg, eller inneslutte, såkalt lavere bevissthetsstadier, fremfor å plassere såkalt høyere bevissthetsstadier *over* de lave.

Den delen av Wilbers tenkning som vi skal trekke frem her, er den som direkte angår utfordringene med å overlevere religionens store myter gjennom moderniteten og postmoderniteten, slik at de kan bli gjenoppdaget som en ressurs for det rasjonelle, moderne menneske. Begrunnelsen for å benytte meg av Wilbers teori, er at jeg mener den kan hjelpe oss med å bedre forstå noen misforståelser vi står overfor innad i kirken, og ikke minst misforståelsene som oppstår når kirken kommuniserer sin virksomhet utad. Ved hjelp av denne tilnærmings syn på spiritualitet og religion, sammenholdt med nyere forskning på barn og spiritualitet, ønsker jeg å peke på nye innfallsvinkler til religionsformidling og «trosopplæring».

---

⁴⁰ Wilber, *Integral Spirituality*, s.9

4. 1 Stadier og tilstander

Wilbers beskrivelse av bevissthetsstadier er forankret i utviklingspsykologien. Siden Wilbers modell søker å integrere «all viten», med de utfordringer det medfører, benytter han seg også av et utall forskjellige metodologier når han beskriver de forskjellige stadiene han refererer til. En av de mer lettfattelige terminologiene er hentet fra filosofien og utviklingstrukturalisten Jean Gebbers «worldviews». ⁴¹De store stadiene Wilber identifiserer ved hjelp av Gebbers metodologi er arkaisk, magisk, mytisk, rasjonell, pluralistisk og integral bevissthet. Denne terminologien er også en av de som enklest illustrerer tilknytningen til epokene pre-modernitet (mytisk bevissthet), modernitet (rasjonell bevissthet) og postmodernitet (pluralistisk bevissthet).

En av Wilbers store poenger er at uansett hvilken bevissthet man opererer innenfor, kan enhver person ha opplevelser av forskjellige bevissthetstilstander. Wilber identifiserer bevissthetsopplevelser av naturen/det skapte, bevissthetsopplevelser av en guddom, bevissthetsopplevelser av en formløshet og en bevissthetsopplevelse av non-dualitet/enhet. I Wilbers teori er de forskjellige bevissthetstilstandene tilgjengelig i alle bevissthetsstadier. Tolkning av dem derimot, er preget av bevissthetsstadier og kulturen.

Wilber bruker følgende eksempelopplevelse som kan illustrere dette: en opplevelse av en subtil tilstand med sterkt indre lys fulgt av en følelse av universell kjærlighet. Hvis personen som opplever dette er vestlig og kristen, mener Wilber at opplevelsen er bestemt til å bli tolket som et møte med Jesus Kristus, eventuelt Den hellige ånd. Han gir så en rekke stiliserte eksempler på hvordan denne opplevelsen kan tolkes innenfor forskjellige bevissthetsstadiene i Gebbers terminologi.

På et magisk bevissthetsstadium er denne opplevelsen av Jesus at han er kommet som en personlig frelser som på mirakuløst vis kan forvandle verden for å tilfredsstille mine behov. Jesus som en magiker som gjør vann til vin, går på vannet osv. er det som betyr mest, egentlig uavhengig av om det er ontologiske realiteter, siden denne bevisstheten per definisjon er egosentrisk og det som betyr noe, er at Jesus bryr seg om meg, i følge Wilber.

På et mytisk bevissthetsstadium kan den samme opplevelsen tolkes som et fellesskap med den

---

⁴¹ Ibid, s.55-56

Jesus som kommer med den evige sannhet. Bevisstheten er preget av absolutthet, så enten tror man på Ordet slik som det står skrevet, eller så vil man komme til helvete. Den er også etnosentrisk, så *kun* de som tror på Jesus som sin personlige frelser, blir reddet.

På et mentalt-rasjonelt bevissthetsstadium blir Jesus Kristus en mer humanisert figur, fortsatt fullt ut Gud og fullt ut menneske, men nå mer menneskelig på en mer troverdig måte, som en lærer om universell kjærlighet fra en deistisk Gud. Dette er starten på en verdenssentrisk bevissthet, hvor man kan finne frelse gjennom Jesus Kristus og allikevel tillate at andre kan finne lik frelse gjennom en annen vei.

På et pluralistisk bevissthetsstadium vil en rekke dype åndelige erfaringer tolkes i et postmoderne lys, og man vil kunne gjenkjenne denne Kristus-opplevelsen som nettopp en opplevelse, og være i stand til å tolke den i et sammenlignende perspektiv. Mens man på et integralt bevissthetsstadium vil forsøke å integrere opplevelsen av Kristus-bevissthet med andre uttrykk for Den hellig ånd rundt om i verden.⁴²

For det første er denne eksempelrekken sterk stilisert og tjener kun som en introduksjon til tenkningen. For det andre er det viktig å fremheve Wilbers egen vektlegging av at tolkningen av en tilstand eller opplevelse ikke kun kan tilskrives et bevissthetsstadium, men hele matrisen som tolkeren opererer innenfor.⁴³ En slik matrise, som Wilber refererer til, er det man på norsk kan kalle for kvadrant-modellen.

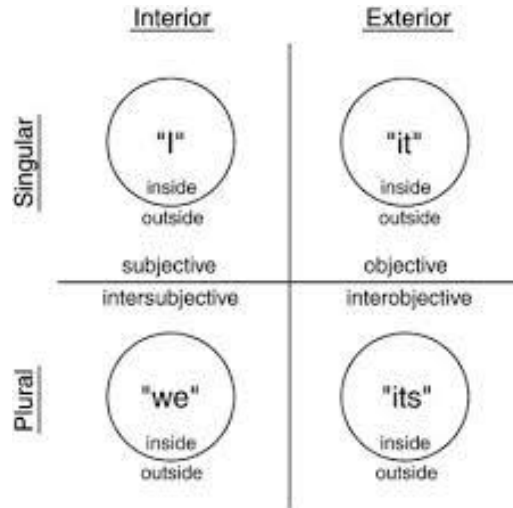
4.2 8 perspektiver

Wilbers kvadrant-modell, er en matrise med 4 kvadranter som bevissthetens utviklingslinjer kan utfolde seg innenfor. Modellen bygger på argumentasjonen om at enhver begivenhet har en indre og en ytre side, så vel som en individuell og en kollektiv dimensjon. Sammenlagt blir dette indre og ytre sider hos det individuelle og det kollektive. Alle individer har disse 4 perspektivene tilgjengelige som de kan se på verden gjennom, og alt kan bli sett på fra 4 perspektiver, til sammen 8 perspektiver. (se illustrasjon)

---

⁴² Ibid., s. 92-93

⁴³ Ibid., s. 94

Enkeltmennesker vil til enhver tid operere innenfor denne matrisen. I øvre venstre kvadrant vil tolkningen basere seg på personens sammensetning av ulike typer intelligenser. I nedre venstre kvadrant vil kulturell bakgrunn og intersubjektiv kontekst være bestemmende. I øvre høyre kvadrant vil nevropsykologiske parametere sette rammer for tolkningen. I nedre høyre kvadrant vil sosiale system personen lever i ha nesten like stor innflytelse som Marx hevdet, mener Wilber. Ved hjelp av denne modellen er det, i følge Wilber, mulig å rekonstruere de spirituelle systemene til de store visdomstradisjonene uten den metafysiske bagasjen, slik at de vil kunne tåle moderne og postmoderne epistemologisk kritikk av dem.

4.3 Wilbers analyse av modernitetens effekter

Wilber analyserer moderniteten til å ha bidratt med både verdighet og katastrofe. Verdigheten består først og fremst i hvordan verdifærene er blitt differensiert på en måte som tillater mennesker å forfølge sine egne sannheter. Men katastrofen er så, i følge Wilber, at det samtidig er skjedd en oppløsning av verdifærerens sammenheng, som har muliggjort teknisk-vitenskapelig rasjonalitet å vokse seg stor på bekostning av de andre sfærene. Teknisk rasjonalitets kolonisering av våre livsverdener har også vært belyst i *mainstream*-akademia, men forklaringen er man ikke enige om.

Wilber har et bud på en forklaring. I en mytisk forankret virkelighetsstruktur var kunst, moral, vitenskap og spiritualitet alle 4 fremstående livslinjer som sameksisterte. Gjennom moderniteten er disse livslinjene redusert til kun 3, og spiritualitet har vært «frosset» på et såkalt mytisk bevissthetsstadium, i følge Wilber.. Dette er et resultat av at moderniteten ikke

tillot spiritualitet og religion å utvikle seg, siden rasjonaliteten ikke lenger kunne akseptere mytene. Dette kan man nå med integral tilnærming forsøke å reparere, i følge Wilber. Han hevder til og med at en slik reparering vil kun bidra til å løse mange av de store krisene menneskeheten står overfor i dag.

Det Wilber foreslår er en bevegelse fra metafysikk til post-metafysikk. En slik bevegelse kan være et forsøk på å komme det han betegner som «*sannhet-makt-kunnskap-komplekset*» i forkjøpet og håndtere det på en bevisst måte. Dette som en motsetning til metafysikken som ganske enkelt føyer seg for denne sammenstillingen, i følge Wilber

Den første bevegelsen fra metafysikk til post-metafysikk innebærer forståelsen av at en stor del av det pre-moderniteten så på som metafysisk, er med de uvurderlige bidragene fra moderne vitenskap heller å forstå som intra-fysisk, ikke over naturen, men inni den.⁴⁴ Indre sjels-åpenbaringer virket og følte derfor som om de ikke var fysiske, og heller ikke forbundet med naturen overhodet. Mens som Wilber argumenterer for i sin modell, er materiene ikke på «bunn-nivået» av de eksistensens spektrum, men den ytre formen av alle nivåer.

Wilber adresserer også hva han kaller postmodernismens «benektelse av dybde», oppsummert ved en verden full av bruddstykker og brudd om aldri blir til *fraktaler*.

Han foreslår at det virkelige spørsmålet for et opplyst samfunn er ikke hvordan man får alle til å komme til en postmoderne bevissthet, men hvordan man kan skape «livsstasjoner» som reflekterer de forskjellige bevissthetene. Kirken kan være en slik livsstasjon. Når man skal

---

⁴⁴ Ibid., s. 222

skape livsstasjoner hvor det bokstavelig talt skal være rom for alle, er kartet som Wilber har utviklet over flere tiår ment som et verktøy til å oppdage og aktivere potensiale som ikke blir brukt. Å la være å legge til, har konsekvenser, fordi for første gang er alle kulturer og tradisjoner tilgjengelige for oss. Nettopp dette er også noe av Laugeruds hovedargumentasjon for *åndelig lengsel*-strategien.

4.4 Ikke vitenskapen, men inter-subjektivitet som er religionens fiende

Det som er Wilbers hovedanliggende i påstanden over, er at selv sofistikerte spirituelle tilnærmelser til livet (som man finner dem i de store visdomstradisjonene inkludert kristen mystikk), fortsatt ikke er forvaltet på en måte som tar innover seg postmoderne intersubjektivitets viktige sannheter.⁴⁵ Forvaltningen er det spirituelle/religiøse ledere som er ansvarlige for. Erkjennelsen om subjektet som innesluttet i intersubjektivitetens kjeder i den manifesterte verden, er det i følge Wilber mange postmoderne spirituelle/religiøse ledere som tilsynelatende ikke forstår å forvalte. Hvis inter-subjektivitetene får gå til angrep på all kontemplativ spiritualitet som intet annet en monologisk tilnærming fanget i *myten om det gitte*, vil inter-subjektivitetene og ikke vitenskapen, bli religionens «fiende».

Hvordan kommer man så ut av *myten om det gitte*? Den uunngåelige eksistensen av kulturell kontekst betyr ikke at det ikke er noen krysskulturelle sannheter, hevder Wilber. Men å identifisere disse sannhetene må gjøres med forskningsmetodologi, og ikke spekulativ metafysikk. Man må forske på åndelige erfaringer og deres manifestasjon i materien, og undersøke hva dette er med moderne vitenskaps verktøy. De materielle systemene er ikke bunn-nivået i vår eksistens, men de kollektive ytre dimensjonen som omgir de indre bevissthetsstadiene. I stedet for å tolke høyere bevissthetsstadier som adskilt fra materie og form, kan man se kompleksiteten i materie og form som et redskap for manifestasjonen av mer subtil energi og større bevissthet. Bare ved å inkludere alle stadiene og alle kvadrantene mener Wilber at spiritualitet kan gjenopptas som en betydningsfull dimensjon i vår verden.

---

⁴⁵ Wilber, *Integral Spirituality*, s.47-49

Kapittel 5 Barn og spiritualitet

I boken *The Spiritual Dimension of Childhood* (2008) støttes bakgrunns-tenkningen for *åndelig lengsel*-strategien, nemlig at til tross for religioners innsats for å kontrollere og eie spiritualiteten, søker mange mennesker i dag spiritualitet og uttrykker sin spiritualitet utenfor formelle verdi- og trossystemer. Forfatterne argumenterer for spiritualitet som en ontologisk realitet, noe som tilhører hvert eneste menneske, og plasserer seg dermed innenfor samme spiritualitetstenkning som Ken Wilber representerer. De trekker selv frem den amerikanske psykologen Tobin Hart, som foretrekker å tenke om oss mennesker som spirituelle vesener som har menneskelige opplevelser, fremfor mennesker som av og til har spirituelle opplevelser.

Det var gjennom «The Gifford Lectures» allerede i 1901-2 at Harvard-psykologen William James erklærte den indre åndelige opplevelsen som den opprinnelig religiøse erfaringen. Han erklærte spiritualitet som foregående religion. Etter han har mange støttet opp om denne tenkningen, og noen argumenterer for at spiritualitet i noen tilfeller er det som får religion til å oppstå. Spiritualitet får ofte sitt uttrykk gjennom organisert religions trossystemer, men det er allikevel viktig å holde frem forskjellen mellom spiritualitet og religion, for å forstå hvorfor et økende antall mennesker i vestlig kultur som beskriver seg selv som *spirituelle, men ikke religiøse*.⁴⁶

Innenfor nevrofysiologien har man gjennom de siste tiårene begynt å forske på hjernens aktivering i forbindelse med meditasjon. Resultatene gjør at man i dag har et nevrologisk språk for den følelsen av enhet som beskrives av de som behersker kunsten passiv meditasjon, som for eksempel buddhistiske munkene. Man kan for eksempel se at under meditasjon blir orienteringssenteret i hjernen, som står for evnen til å skape en tre-dimensjonal følelse av kroppen vår, så vi kan kroppen i rommet, blir svakere. Grunnen er at området blir påvirket av oppmerksomhetssenteret, som har til oppgave å beskytte sinnet mot overflødig informasjons forstyrrelser. Resultatet, når informasjonen om romlig kontekst svinner for den som mediterer, gjør at den ellers sterke skillelinjen mellom selvet og alt annet enn selvet, utviskes. Fra et biologisk perspektiv, foreslår denne forskningen at deler av hjernen vår er utviklet på en måte som gjør alle mennesker i stand til å ha denne type opplevelser.⁴⁷

---

⁴⁶ Adams et.al. *The Spiritual Dimension of Childhood*, s.11-14

⁴⁷ Ibid., s.17

I forlengelsen av identifisering av de forskjellige hjernesentrene som aktiveres har en av de mest fremtredende forskerne, Andrew Newberg, foreslått ideen om et «unitary continuum», hvor et menneske ved den ene polen kan oppleve sin interaksjon med den andre og verden som om man selv er fullstendig separat. Mens ettersom dette menneske beveger seg mot den andre polen, blir følelsen av separasjon mindre tydelig. Dette kan oppleves som hellig. Forfatterne av *The Spiritual Dimension of Childhood* mener en slik idé er konsistent med den buddhistiske tilstanden *anatta* (rent bokstavelig 'no self'), eller kristen mystikks tilstand av opplevelsen av Guds nærhet som sin værens grunn.

I følge forskerne Hay and Nye har moderne individualistisk filosofi tatt plassen til ideen om universalistisk religion (religion i sin videste betydning), hvor individet er en del av det kollektive og at kollektivets hensyn veier tyngre enn individets. En sosial evolusjonsprosess av denne typen, viser hvordan sosialt konstruerte prosesser kan undertrykke biologisk utvalgt spiritualitet i menneskeheten.⁴⁸ Noen mener individualismen både har vært med å ødelegge det planetariske livsgrunnlaget vårt, gjennom selvishet, egoisme og relativisme, og at den også er med å blokkere tiltak som vil kunne redde det. Om en gjenopplivelse av en mer kollektiv bevissthet vil hjelpe oss å ta bedre vare på hverandre og planeten, og at dette er mulig gjennom å vekke den naturlig medfødte spirituelle komponenten i mennesket til live, blir «trosopplæring» en akutt nødvendighet.

5.1 Et eksempel: Økoteologi

Fremveksten av økoteologien, de mange teologiske tilsvarende på miljøetiske problemstillinger, representerer en teologisk transformasjon, i følge Tom Sverre Tomrens presentasjon i dokumentet *Miljøvern og kristen tro* fra Trosopplæringskonferansen 2012. Han trekker frem de forskjellige tilgangene gjennom henholdsvis etikk, praktisk teologi og tros lære. Han trekker også frem en rekke økoteologiske bibelmotiv, som kan danne grunnlag for en luthersk kristen økoteologi. Mest grunnleggende er allikevel en økologisk antropologi, som vil implisere at kroppen og den ytre naturen gir forutsetningene for menneskets kognitive side, dvs. mennesket er innvevd i naturen, som Tomren først og fremst finner teologisk belegg for i GT, med *adamah* (heb.: mark) som er formet av jord og skal vende tilbake til jord, og sjelsbegrepet som er nesten identisk med vårt begrep liv, som sentrale momenter.⁴⁹

---

⁴⁸ Ibid.. s. 19

⁴⁹ Tomren, *Miljøvern og kristen tro*

I den økoteologiske antropologien er det mange samsvarende erkjennelser med Wilbers post-metafysiske univers, de materielle systemene er de kollektive ytre dimensjonene av det som skjer inne i mennesket. Men økoteologi som den eksisterer (i Norge) i dag, jamfør Tomrens dokument, er fortrinnsvis basert på økologisk systemteori. Etikk, praktisk teologi og troslære som tilganger til økoteologien, blir for ensidig fokusert i det man i Wilbers struktur vil kalle de to nedre kvadrantene, altså de indre og ytre formene til det kollektive. Det blir først og fremst en oppfordring til de forskjellige verdenssynene vi kan gjenfinne i nedre venstre kvadrant til å delta i et nytt verdisamfunn som vi kan gjenfinne i nedre høyre kvadrant. Det er på ingen måte lukkethet overfor øvre venstre kvadrant som er problemet, men det som kanskje heller kan oppfattes som en berøringsangst med det som egentlig er tradisjonens uovertrufne styrke: fenomenologi, introspeksjon og meditasjon.

Ved et større fokus på spiritualitet, selve erfaringen av den økoteologiske antropologien, vil økoteologi i trosopplæringen ha større gjennomslagskraft i det som er dens overordnede formål: bevisst økologisk handling i møte med miljøutfordringene. Det kan ikke bare handle om WE (skapelsen, menneskeheten), IT (kroppen og naturen) og ITS (økosystemer, etikk, praktisk teologi og «troen»), det må også handle om I (mine følelser, min bevissthet). I møte med barn vil et ensidig fokus på etikk og troslære, ikke nødvendigvis være bærekraftig. Det individuelle indre, øvre venstre kvadrant i Wilbers struktur, må få plass.

5.2 Barns spirituelle selv og stemme

Hay og Nye foreslår at selve oppgaven med å nærme spiritualitet er å forløse, og ikke innsnevre, barns forståelse og forestillinger.⁵⁰ Voksne kan velge å ilegge barn sosialt og historisk utviklede normer, eller de kan tillate barn et fritt rom hvor de kan uttrykke seg selv. I møte med spørsmål som «Hvorfor ble mennesket lagd/skapt?» vil ikke et svar på spørsmålet hjelpe barnet. Responsen «Hvorfor tror du de ble skapt?» tillater derimot barnet å gå fremover på sin egen spirituelle vei og utvikle sitt eget verdensbilde. Det kan godt være det er en delvis forståelse, men det er også vår egen, i følge Hay and Nye. Det største argumentet for denne fremgangsmåten i møte med barns spirituelle spørsmål, er at barn ofte har innsikter som overskrider ideene voksne har, fordi de har en naturlig sensitivitet som tillater dem å høre deres indre visdom. Et annet verktøy som blir foreslått, er at voksne hjelper barn til å utvikle diskriminasjonsevne ved å stille spørsmål som: «Hvilket valg er best? Er denne personen

---

⁵⁰ Hay and Nye i Adams et al., *The Spiritual Dimension of Childhood*, s.42

troverdig? Hvilket valg virker som om det «har mest lys» eller «flyter best»? Ved å trene opp denne evnen, kan man hjelpe barn til å skille mellom «ekte følelser» og egoets kall på oppmerksomhet.⁵¹

---

⁵¹ Hart i *ibid.*, s.47

Kapittel 6 Hva deler vi?

Et godt utgangspunkt for å analysere trosopplæringsplanen i et religionsvitenskapelig perspektiv, er Paul Heelas og Linda Woodheads⁵² typologi for ulike måter å forstå og fortolke religion, som Laugerud også presenterer i en av sine artikler. Hovedskillet går mellom *religions of difference*, og *religions of humanity*. *Religions of difference* kjennetegnes av et skarpt skille mellom guddommelig og menneskelig, og autoriteten når det gjelder hva som er rett og sant er forankret i det transcendent. Mens, refererer Laugerud, *religions of humanity* legger større vekt på religion som en måte å utvikle seg selv og de gode kvalitetene i menneskelivet på. I tillegg vil den knytte Gud tettere opp til allmenne menneskelige livserfaringer, uttrykt ved eksempelvis Ignatius' *Gud i alle ting*.

«Gud i alle ting» kan ikke sies å være et sentralt aspekt ved trosopplæringsplanen. I stedet betegnes Gud fortrinnsvis som «menneskets og naturens og universets skaper». Skapelse kan selvfølgelig være underliggende tenkt som kontinuerlig og erfarbar, men ordbruken speiler ikke dette i særlig høy grad. Laugerud kritiserer på en varsom måte tradisjonell, norsk kristendom for å være en *religion of difference*. Trosopplæringsplanen styrker dette inntrykket ved ikke å ha erfaringen mer i fokus.

Et særegent aspekt ved trosopplæring for barn, er at barn nettopp er under utvikling. Uten utviklet kritisk sans og rasjonalitet, kan de ta i mot den mytiske virkelighetsstrukturen i kristendommen med åpne armer. *Jesus er guds enbårne sønn. Gud er tre og samtidig én. I dåpen blir vi guds barn*. Trosopplæringsplanen oppfordrer til utenatføring, av blant annet trosbekjennelsen. (PFT: 21) Hvordan virker dette når man vokser opp og utvikler en økende rasjonalitet? Da kommer spørsmålene. Dette er trosopplæringsplanen som nevnt tidligere åpne for, men hvordan er det planlagt å møte disse spørsmålene, i følge trosopplæringsplanen? Det ser ut som svaret i i hvert fall er svært preget av svaret «å formidle kjernen i den kristne tro, slik den er uttrykt i bekjennelsesskriftene».

I følge Laugerud gjorde reformasjonen i Norge kirken til et statlig religionsvesen som styrte og kontrollerte gudstroen med alle de midler som sto til rådighet for øvrigheten. Dette speiles også i folks erfaringer, i følge Laugeruds materiale. Selv om man i trosopplæringsplanen betegner trosopplæringen som fornyet, kan det være gode grunner til å inkludere en uttalt holdning til den

---

⁵² Heelas og Woodhead, gjengitt i Laugerud: *40 år med nyåndelighet*

religiøse undertrykkelses- og ensrettingstradisjonen i Norge.

For Laugerud, er det viktigste vi kan gjøre i den åndelige situasjonen vi står overfor å vende oss til den felleskristne mystiske arven og søke å gå dens velprøvde veier. Han mener at fordi kirken har lest sin Bibel med vestlige briller og holdt sin egen, rike mystikktradisjon skjult, har den sviktet en søkende generasjon ved å overlate tolkningen av de mystiske opplevelsene til andre livsfilosofier. Er mystikktradisjonen reflektert i trosopplæringsplanen? Hvordan er det tenkt rundt barn og mystikk? Hvordan er det tenkt rundt barn og åndelighet?

I «Trosopplæringsplanens innhold» (PFT:5), er det under overskriften *Livstolkning og livsmestring* ingen knutepunkter mot temaet barn og åndelige erfaringer. Under underoverskriften *Personlig vekst* blir termene allmenndannelse, åndelig vekst og ansvarlig livsførsel nevnt litt i en jafs. Innebærer dette at åndelig vekst er en slags dannelse? Hva er i tilfelle åndelig vekst? Er dette en tilstrekkelig måte å tilnærme seg temaet åndelig vekst på i en trosopplæringsplan?

6.1 Dåp og synd

I dag kan religionssosiologien peke på hvordan mange mennesker forteller at de har hatt åndelige erfaringer. Dette representerer en indirekte utfordring til dåpsliturgien, fordi det at man i dåpen mottar Den hellige ånds gave og dåpen er nødvendig for frelse, er først og fremst troslære, ikke basert på erfaring. Men bibelsk dåp fremstiller en erfaring, og kanskje kan noen komme til kirka med en erfaring som kan forenes med den bibelske beskrivelsen av dåpen. En konsekvens av Laugeruds hovedpoeng, nemlig at religionens utgangspunkt er flyttet mot erfaringen, betyr også at alle steder i kirken hvor man sidestiller bibelsk dåp og barnedåp, er man derfor uttalt eller uuttalt innbudt til å tilby en forklaring på forskjellen.

Få rapporterer naturligvis om en livserfaring som speiler det som dåpsliturgien sier skjer i barnedåpen, men mange ønsker en markering av et nyfødt barns inngang i livet. Diskusjonen om barnevelsignelse er kommet opp igjen, i møte med de synkende dåpstallene.⁵³ Noen prester ønsker ritualet velkommen tilbake, mens andre mener det kan svekke dåpsteologien. Uavhengig av Laugeruds dåpssyn, er hans kulturanalyse et redskap for å forstå hva som skjer. Erfaringen er blitt viktigere enn læren. Et spørsmål for trosopplæringsplanen kunne være om man ønsker å binde trosopplæringen så tett opp mot dåpen om det nå blir gjort, også innholdsmessig,

---

⁵³ <http://www.dagen.no/Meninger/synspunkt/Barnevelsignelse-truer-ingen-148414>

når dåpstallene stuper? Hvis trosopplæringsplanen uttrykker at trosopplæring er å utrustes til å leve i sin dåp⁵⁴, vil det inn i en ny tid med færre og færre dømte kommunisere eksklusivitet.

Den syndsteologiske kommunikasjonsarven må være med å prege kontekstuell syndsteologi. Født som synder, og født som en som er tilbøyelig til å synde, er premisser med essensielle forskjeller som raskt blir eksistensielle. Når syndsteologi skal kommuniseres, om barn – som i dåpen, eller til barn – som i trosopplæringen, bør kirken i vår tid føle et ansvar for å ta del i helbredelsen av det skadeskutte gudsforholdet som oppstår når Far (i himmelen) ikke har anerkjent menneskets sanne, guddommelige natur.

Når trosopplæringsplanen var ute til høring, uttalte flere instanser at språket i planen var idylliserende og harmoniserende i forhold til hvordan en menighet fungerer, hvordan livet i troen er og hva mennesker ellers opplever i livet sitt.⁵⁵ Presteforeningen etterlyste særlig den *transformerende* dimensjonen ved det kristne livet. De mener planen formidler lite av livsdimensjoner som tvil, kritikk, kamp, motstand, lidelse og ondskap, noe også barn opplever.⁵⁶ Dette punktet virker ikke fulgt opp i høy grad. Noe av problemet kan ligge i at en syndsforståelse overordnet basert på troslære og mennesket som underlagt syndens lov, er vanskelig å kommunisere inn i vår tid. Kunne planen ha kommunisert bedre om synd hvis Laugeruds antropologi, samt barn og unges egne erfaringer, var sett på som utgangspunktet?

6.2 Forholdet trosopplæring og misjon

Vedtekten bak trosopplæringsformen, innebærer altså en opplæring av sine medlemmer. Men er det alt trosopplæring i en folkekirke i det 21. århundre bør satse på å være? Selve opplæringsbegrepet er godt innarbeidet, men allikevel er det elementer i Laugeruds kulturanalyse som tyder på at selve begrepet «trosopplæring» kunne ha vært oppe til revisjon. Kan vi fortsatt læres opp til å tro? Nyere forskning på barn og spiritualitet, peker også mot at vi gjennom å møte barns egne spirituelle erfaringer har større sjans til å møte gud sammen med dem, enn via våre egne begreper. Dette er særlig viktig om man tenker seg kirken som misjonalt.

Med færre og færre dømte og mer og mer trosopplæring rettet mot de dømte, kan det være kirken bli nødt til å tenke mer misjonalt også innenfor trosopplæring om ikke mange år. Dette vil være

---

⁵⁴ Plan for trosopplæring, s. 5

⁵⁵ Sammendrag for Plan for trosopplæring, Kirkemøtet
https://kirken.no/globalassets/kirken.no/migrering/km_4_1_09.pdf

⁵⁶ Høringsuttalelse fra presteforeningen til Plan for trosopplæring
<http://www.prest.no/wp-content/uploads/sites/2/2011/03/H%C3%B8ringsuttalelse-trosoppl%C3%A6ringsplanen.pdf>

utfordrende all den tid dåpen ses som nødvendig for frelsen. Laugeruds strategi peker på en annen vei mot en misjonar kirke. Han ønsker gjennom dialog med det religiøse mangfoldet å vinne dem. Da må man være åpne for erfaringene deres, også de som ikke ser dåpen som nødvendig for frelsen. For trosopplærings målgruppe, gjelder dette kanskje særlig møtet med foreldrene og hjemmet. Men også barn utenfor kirken har i følge forskning spirituelle erfaringer, og der kan trosopplæringen også være tilstede som en samtalepartner. I det rommet kan kirken søke å delta i livstolkning, men ikke hvis målsetningen er høyere medlemstall. En forutsetning for å drive misjonsarbeid i vår tid er Laugeruds erkjennelse om at *For at kirken skal kunne gi et svar på den åndelige lengsel i vår tid, må den forstå at dens primære kall ikke er et kall til en oppgave, men et kall til Gud. Det viktigste for kirken er ikke kvantiteten av dens aktiviteter, men kvaliteten av dens Gudsrelasjon.*⁵⁷

6.3 Wilbers bidrag

I møtet med trosopplæringsplanen blir relevant å spørre om det er et underliggende ønske om å ta tilbake noe av den institusjonelle kontrollen med den religiøse forestillingsverdenen? Oppfølgingsspørsmålet hvis ja, er om dette er mulig? Selv om kontroll kanskje ikke er ordet Wilber ville ha brukt, vil han gjennom sin integrale tilnærming hevde at de religiøse institusjonenes restaurering er mulig. Forutsetningen er at inkorporerer flere perspektiver, helst alle, i sin institusjonstenkning. I trosopplæringsplanen er myter og dogmer lagt frem som trosopplærings sentrale innhold, uten særlig mange vedlegg, bortsett fra en sterk oppfordring til fellesskap.

Et av vedleggene kunne være Laugeruds oppfordring om å gå til erfaringen, dette ville representere første person-perspektivet. Et annet vedlegg kunne være en utvidet fortelling om Jesus Kristus. Jesus Kristus må vokse seg ut av å være bare Jesus og en venn «for oss kristne» som barna kun skal lære om ved å høre de mytiske fortellingene fra Bibelen og «lære utenat» i form av «Fader vår» og trosbekjennelse. Hvis Jesus lever, må han pekes på kulturen/det skapte og i erfaringen, i deg og i meg. Hvis erfaringene disiplene og de første kristne hadde, skal være noe å tro på, må de tåle modernitetens krav til rasjonalitet, og da må man kanskje fortelle barn og særlig unge om forskning på spirituelle erfaringer. Videre må man introdusere forståelsen av at vår religion er kulturelt betinget. Det betyr ikke at mytene *ikke* skal fortelles og være sentrum i religionen, fordi nettopp her starter integreringen, i følge Wilber.⁵⁸ Det er der religionen ikke behøver å differensieres, fordi der er den pre-moderne åndelige sannheten prinsipielt tilgjengelig

---

⁵⁷ Referanse oppgitt s. 1

⁵⁸ Wilber, *Integral Spirituality*, «The Conveyor Belt», s. 179-200

for alle.

6.4 Kirken og det nye

Hva har barns spiritualitet med kirkens trosopplæring å gjøre? Noen vil mene ingenting, og noen vil mene alt. Det sentrale spørsmålet er hva man ønsker med trosopplæring i en ny tid. Hva sier forskningen referert fra *The Spiritual Dimension of Childhood* om barn og spiritualitet? Jo, først og fremst er det en argumentasjon for at spiritualitet er en naturlig predisposisjon hos mennesket. Dette er aspekt som hvis det integreres i trosopplæringstenkningen (i hvilken som helst religion, men her er det kristen trosopplæring i Den norske kirke som er i søkelyset), vil kunne føre til følgende fordeler:

1. Barnets naturlige spiritualitet blir ikke undertrykt av en dogmatisk tolkning av spirituelle aspekter ved tilværelsen.
2. Gjennom en respektfull erkjennelse av at *alle* er disponert for spirituelle erfaringer, kan trosopplæringstiltak lettere nå ut til flere enn det gjør i dag.

Det uttalte målet er at trosopplæring er å legge til rette for at den døbte kan leve og vokse i et livsforhold til den treenige Gud. Dette målet er det som utgangspunkt ikke noe i veien med, men det er nødvendig å stille spørsmål ved hvordan dette formålet er tenkt inn i vår tid og hva i tradisjonen det er basert på. Uttrykket «vekke og styrke den kristne tro» er heller ikke problematisk i seg selv, men blir det på grunn av konteksten den står i. Det vi i dag vet om religionsmangfold, moderniteten og postmodernitetens preg på religionene og det 21. århundrets viten om spiritualitet, også hos barn, er ikke tilstrekkelig reflektert i trosopplæringsplanen.

Laugeruds kulturanalyse har mange bud på den dalende oppslutningen i det norske gudstjenestelivet gjennom sin aktive dialog med det religiøse mangfoldet. Men han er en av få stemmer som representerer en offensiv og misjonale strategi i møte med den nye religiøse konteksten. Det er stort aktivitetsnivå i menighetene som følge av trosopplæringsreformen. Laugeruds perspektiv sammenholdt med trosopplæringsplanen, åpner i tillegg opp for spørsmål som: Vil effekten være reell kristen livstolkning og livsmestring, eller vil effekten fortrinnsvis være kjennskap til kristen tro som et fenomen? Vil gudsbildet og menneskesynet som presenteres svare til livserfaringene nå og senere? Wilbers perspektiv sammenholdt med trosopplæringsplanen, åpner i tillegg opp for det noe samsvarende spørsmålet: Hvordan vil

myteoverleveringen overleve overgangen til voksenlivet og den rasjonelle og pluralistiske forståelsen? Nyere forskning på barn og spiritualitet sammenholdt med trosopplæringsplanen, åpner opp for spørsmålet: Er det en annen måte vi kan tenke om trosopplæring på, som tar utgangspunkt i barnet selv før læren om troen?

Kapittel 7: Konklusjon

Laugerud utfordrer hele kirken til å tenke nytt om hvordan være kirke i en vår tid. Trosopplæringsplanen GUD GIR-VI DELER, som er bygget på vedtaket *Trosopplæring i en ny tid*, reflekterer ikke i særlig høy grad utfordringene som Laugerud tar opp. Det er en utfordring at indrekirkelige prosesser i liten grad reflekterer hverandre.

Oppfordringen fra Laugerud som det er lite speiling av i trosopplæringsplanen, er fokuset på erfaringen, og misjonsaspektet. Hvis vi trekker Wilber inn i bildet, vil Laugerud operere fortrinnsvis utfra en forståelse om at 1.persons-perspektivet, i øvre venstre kvadrant, må inkluderes i større grad for at kirken som organisasjon, i nedre høyre kvadrant, skal utvikles. Wilber er på sin side opptatt av «alt» (alle stadier, alle linjer) må med, for at noe skal skje. Kanskje kan noe av motstanden Laugerud opplever med sin *åndelig lengsel*-strategi forklares med dette?

Selv om vi gjenopptar erfaringspråket fra den kontemplative tradisjonen, vil mytene som er blitt til dogmer innenfor kirken, fortsatt være gjenstand for et bredt spekter av tolkninger. Syndsforståelsen er et slikt område hvor Laugerud blir møtt med motstand, og hvor trosopplæringsplanen fortsetter å gjenfortelle mytene uten vedlegg, særlig gjennom sin dåpsliturgi og dåpsteologi. Integral tilnærming vil gjøre mytene voksne, ved å la moderne vitenskaps forskning og postmoderne teoris erkjennelse om subjektivitet, utfordre dem. Hva er synd? Hva er dåp? Hvem er Gud? Hvem er Jesus Kristus? Hva med Den hellige ånd? Spørsmålene må konkurranse-utsettes på teologiens vegne. Å vekke spiritualiteten som en sentral dimensjon i barns liv, kan være et av bidragene som vil tjene både kirken og menneskeheten. Da kan det kanskje være nødvendig å åpne opp for den subjektive erfaringen og de rasjonelle spørsmålene i trosopplæringen.

Sannelig, jeg sier dere: Den som ikke tar i mot Guds rike slik som et lite barn, skal ikke komme inn i det. Mark 10,15 (Fra dåpslurgi Mottakelse til dåp)

Litteraturliste

Adams et.al. *The Spiritual Dimension of Childhood*. (2008) Jessica Kingsley pub: London/Philadelphia

Kirkemøtet. *Plan for trosopplæring* (2009):

Tilgjengelig via https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/planer-visjonsdokument-og-strategier/plan_trosopplaering_bokmaal.pdf (08.05.16)

Kirkerådet. *Forslag til revidert dåpsliturgi* (2015):

Tilgjengelig via https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/2015/september/kr_41_0_15_revisjon_daapsliturgien.pdf (08.05.16)

Kirkerådet. *Gudstjeneste for Den norske kirke* (2011) Eide forlag: Stavanger

Laugerud, Tore. *40 år med nyåndelighet* (2005)

Laugerud, Tore. *Nødvendig at kirken reviderer sin antropologi* (2008)

Laugerud, Tore. *Lengsel. Etter hva?*(2009)

Laugerud, Tore. *Nødvendig å knytte an til menneskets åpenhet for Gud* (2009)

Laugerud, Tore. *Kirken i møte med åndelige erfaringer i grenseland til kristen tro* (2012)

(Alle artiklene tilgjengelig via <http://areopagos.no/ressurser/fagartikler/laugerud> (08.05.16))

Regjeringen. *Trosopplæring i ei ny tid*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-7-2002-2003-/id196490/?ch=1&q=> (08.05.16)

Tomren, Tom Sverre. *Miljøvern og kristen tro* (2012) Tilgjengelig via

<http://www.trosopplaringskonferansen.no/files/TOK2012Miljovern-og-kristen-tro-oslo-2012.pdf> (08.05.16)

Wilber, Ken. *Integral spirituality*. (2006) Integral Books: Boston/London